

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

קדושים

(חלק בז שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת קדושים, ב"ח אייר, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

קדושים ב

היו בה מופתים מחדשים והם מורים על החדוש ועל ההשגחה.

מען דארף אָבער פאַרשטיין: אויך גניבה איז „כעובר עבירה בּסתר . . . שהוא כּופר בהשגחה“, וכמפורש בחז"ל⁶ אַז דער חומר פון גניבה לגבי גזילה איז מצד דעם וואָס „כביכול עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן כו' אינה שומעת“ – און אעפ"כ שטייט ניט ביי כללות איסור גניבה אַז „הכופר (במצות) גניבה כּכּופר ביציאת מצרים“;

ועד"ז כללות איסור אונאה וואָס אויך „מצות מדות“ ווערט „נכלל“ בכלל לא* תּונו איש את עמיתו⁷ איז תּוכנו וואָס מען נאָרט אַפּ דעם צווייטן, ובמילא איז עס (פּונקט ווי „מצות מדות“), כּעובר עבירה בּסתר . . . שהוא כּופר בהשגחה⁸. ועד"ז ביי נאָך כּו"כ מצות וועלכע זיינען עבירות בּסתר⁹ –

(6) ב"ק עט, ב.

(7) ל' החינוך מצוה רנט. ולהעיר שבטוש"ע נכללו „מצות מדות“ בהלכות אונאה ומקח טעות (מש"כ ברמב"ם שנכללו בהל' גניבה*, ואונאה כו' – בהל' מכירה).

(8) בהר כה, יז.

(9) שלכן נאמר שם „ויראת מאלקיך“, כּפרש"י שם.

(10) וראה ב"מ סא, ב: למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית (וראה הערה הבאה) . . . גבי

(* וראה רמב"ם שם הי"ב: שהמודד . . . גונב (ובחינוך מצוה רנח מוסיף, בלי ספק. ובשו"ע אדה"ז חו"מ שם סו"ב, גונב ממש). וראה קרית ספר (להמב"ט) רמב"ם שם. מניח מצוה רנח סק"ג. ועוד. ואכ"מ.

א. בנוגע דעם ציווי פון „מדות ומשקלות“ (כּפרשתנו¹) – ביי וועלכן די תורה זאָגט „(לא תעשו עול במשפט במדה גו' מאזני צדק גו') אני ה"א אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים“ – ברענגט דער רמב"ם² (פון תורת כהנים³): וכל הכּופר במצות מדות כּכּופר ביציאת מצרים שהיא תחילת הציווי. וכל המקבל עליו מצות מדות הרי זה מודה ביציאת מצרים שהיא גרמה לכל הציווי.

וואָס איז די שייכות פון „מצות מדות“ דוקא צו יציאת מצרים?

איז מבאר דער מגיד משנה⁴ אַז „השוקל במדה חסירה הוא כּעובר עבירה בּסתר . . . שהוא כּופר בהשגחה⁵ . . . ויציי"מ

(1) יט, לה"ו.

(2) הל' גניבה ספ"ז. נעתק בטור חו"מ סרל"א, ובשו"ע שם (ס"ט) בקיצור לשון. – אבל בשו"ע אדה"ז חו"מ הל' מדות ומשקלות כו' השמיטו (אף שמביא שם סט"ז) „קשה עונשן של מדות כו“, שהובא בתחילת ההלכה ברמב"ם (כאן) – אבל בריש הל' רבית (סעיף ב) הביא (מתו"כ בהר כה, לה. רמב"ם הל' מלוה ולוה פ"ד ה"ז. טוש"ע יו"ד סק"ס ס"ב) ד, כל המלוה ברבית כאילו כּופר . . . וביציי"מ. ואכ"מ.

(3) פרשתנו שם [אלא שבתו"כ מקדים „על תנאי כּך הוצאתי אתכם . . . שתקבלו עליכם מצות מדות“ (ובקרבן אהרן שם מפרש שזוהו הטעם ד, כל הכּופר במצות מדות כּופר ביציי"מ. ע"ש) – והטעם שהשמיטו הרמב"ם (אף שהביאו בטהמ"צ שלו מ"ע רח) י"ל כי ענין זה („על תנאי כּך הוצאתי אתכם“) מצינו בעוד כּו"כ מצות, ואינו ענין מיוחד ל„מצות מדות“. וראה תו"כ שמיני שבועה¹¹. לקמן הערה 14.]

(4) ונעתק בב"י לטחו"מ שם. וראה גם פרישה שם. סמ"ע לשו"ע שם סקל"ה. ועוד.

(5) ראה גם כלי יקר תצא כה, יג. ועוד.

יצי"מ איז „תחילת הצוויי“, גרמה לכל הצוויין.

מפרשים¹³ זאָגן, אַז דאָס וואָס „הכופר במדות . . חשבינן לי' ככופר ביצי"מ" איז „מטעם שהיא תחלת כל הציוויים וכל המצות שצוה לנו ה' מסתעפים מיצי"מ וא"כ זה הכופר במדות שהוא סעיף מיצי"מ ככופר בה“.

אַבער לכאורה איז דאָס אַ דוחק, ווייל דער זעלבער ענין (וואָס „מדות“ איז אַ „סעיף מיציאת מצרים“) איז דאָ ביי יעדן ציווי פון תורה¹⁴.

ג. ויש לומר הביאור בזה:

די גמרא¹⁵ זאָגט אַז דער „לאו דכתב רחמנא במשקלות“ (כאָטש אַז „גזל¹⁶ מעליא הוא“) טוט אויף – „לעבור עליו משעת עשירי“. און ווי דער רמב"ם¹⁷ פסק'נט „כל מי שמשנה בביתו . . מדה חסרה . . עובר בל"ת“, ועד"ז ביי דער מ"ע זאָגט דער רמב"ם¹⁸ „מ"ע לצדק

והדרא קושיא לדוכתא: וואָס איז דער ענין מיוחד פון מצות מדות, וואָס דוקא ביי איר¹¹ ווערט געזאָגט „הכופר במצות מדות ככופר ביצי"מ“?

ב. אויך דאָרף מען פאַרשטיין לשון הרמב"ם – „וכל הכופר במצות מדות ככופר ביצי"מ שהיא תחילת הצוויי וכל המקבל כו' מודה ביצי"מ שהיא גרמה¹² לכל הצוויין“:

אַט די ווערטער („שהיא תחילת הצוויי“, „שהיא גרמה לכל הצוויין“) שטייען ניט אין תו"כ (מקור הרמב"ם), זיי זיינען אַ הוספה של הרמב"ם.

איז תמוה לכאורה: צי דען דאָרף דער רמב"ם מחדש זיין אַז די גרויסקייט פון יציאת מצרים באַשטייט „שהיא תחילת הצוויי . . היא גרמה לכל הצוויין“? דער רמב"ם האָט געקאָנט זאָגן בלויז (ווי אין תו"כ) „ככופר ביציאת מצרים“, „מודה ביצי"מ“?

ולאידך, יצי"מ האָט אויפגעטאָן כו"כ ענינים כלליים, און דאָ קלייבט אויס דער רמב"ם דוקא אַט דעם ענין – וואָס

ציצית . . במשקלות אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי כו' (וכן הוא שם בנוגע לשרצים). ולהעיר ג"כ מסוג המצות שהן דבר המסור ללב ונאמר בהם „ויראת מאלקיך“ (רש"י פרשתנו יט, יד, שם, לב. בהר שם. ועוד). ועוד. – וראה גבורת ה' להמהר"ל פ"ה.

(11) ועד"ז ברביית (נסמן בהערה 2). ואכ"מ. – ולהעיר מתו"כ שמיני (יא, מה) „וכל הכופר בעול מצות כופר ביצי"מ“ (אף שמדובר שם בשרצים).

(12) ראה פרישה שם הטעם להשינוי בל' הרמב"ם („תחילת הצוויי“, „היא גרמה לכל הצוויין“). וכן – מתחיל „ככופר“ ומסיים „מודה“.*. ואכ"מ.

(* אבל בתו"כ שם „כופר“. וראה ילקוט שניי נוסחאות ברמב"ם הוצאת פרענקל.

** ובקריית ספר „כמודה“.

(13) פרישה שם (אלא שאין כוונתו בזה לתרץ יתור ל' הרמב"ם כ"א השינוי בל' הרמב"ם, כבהערה הקודמת). וראה קרבן אהרן שבהערה 3. (14) וכמרומו גם בזה שהתחלת עשה"ד, שהם שורש כל התומ"צ, הוא אנכי ה"א אשר הוצאתך מארמ"צ.

(15) ב"מ שם בריש העמוד.

(16) ב"מ שם. וראה מגיד משנה לרמב"ם שם ה"ב, וראה הנסמן בשוה"ג להערה 7.

(17) שם ה"ג. ובמ"מ שם – שנלמד מגמ' הנ"ל „לעבור עליו משעת עשירי“ (וכ"ה בשו"ע אדה"ז חו"מ שם ס"ג ובמ"מ שעל הגליון).

ובמנ"ח שם (סק"ג) הקשה שלכאורה „שני ענינים הם, עשי' עוברים משם אחד ושהיי' עוברים משם אחר“. ע"ש. ושקול' בזה באחרונים. ואכ"מ.

(18) שם רפ"ח*. וראה ב"ח לטור חו"מ שם בריש הסימן.

(* ועפ"ז מ"ש הרמב"ם בהמשך לזה, וכן במדת

עצם המציאות פון דער מדה חסירה כשלעצמה²² איז אן איסור חמור²³.

די הסברה אין דעם:

דער חילוק צווישן מדות ומשקלות און אַנדערע אופני גניבה ואונאה איז:

ביי אַנדערע אופני גניבה ואונאה איז ביים גנב פאַראַן בלויז איין רצון, ער טוט אַ פעולה דורך וועלכער ער נעמט צו ממונו של חבריו;

משא"כ ביי מדות ומשקלות זיינען דאָ צוויי תנועות (הפכיות): די עצם זאָך וואָס ער איז מוּדד וּשְׂקָל לחבירו איז אן אויסדרוק פון אַ הנהגה של רעכענען זיך מיט חבריו, ער טוט אַ פעולה וואָס באַווייזט אַ רצון אויף ניט צו באַעוולה'ן את חבריו²⁴; וביחד עם זה,

המאזנים כו' יפה יפה ולדקדק בחשבון בשעת עשייתן" – דער איסור פון מדות ומשקלות חסרות, איז ניט מתחיל פון חסרון ממון של חבריו, נאָר גלייך ביי העש' (ושה' בביתו) פון אַ מדה חסירה.

[ועפ"ז איז אויך מובן נאָך אַ חידוש וואָס מען געפינט ביי מדות ומשקלות, ובלשון הרמב"ם¹⁹ – „התורה הקפידה על המדות בכל שהוא“ (אע"פ שבשאר גזילות לא הקפידה התורה אלא בפ"רטה²⁰) – ווייל דער איסור פון מדות ומשקלות איז ניט (בלויז) דער חסרון ממון של חבריו, נאָר די עצם מציאות פון דער מדה חסירה].

יש לומר, אַז דער טעם הדבר איז ניט נאָר ווייל פון דער מציאות פון אַ מדה חסירה בבית קען אַרויסקומען אַ מכשול²¹ (עס קען ברענגען צו אַ חסרון ממון של חבריו), נאָר אויך ווייל די

22 במנ"ח (מצוה תרב). וכן בחסדי דוד השלם לתוספתא ב"ב פ"ו, ד, „דהל"ת הוא רק אם משהה כדי לרמות“, אבל „לעשות המדה עביט של מימי רגלים“ אסור רק מדרבנן מחשש „שלא יבא כו“. וכן מפורש ברשב"ם ב"ב (פט, סע"ב) שהאיסור בעביט כו' אינו מה"ת.

אבל [נוסף לזה שלדעת אדה"ז (שבהערה הקודמת) חשש זה הוא (לדעת הרמב"ם) טעמא דקרא (ובחינוך שם משמע דעביט כו' אסור מה"ת), הנה גם] ברשב"ם אפשר לפרש כוונתו במ"ש „קרא לא אזהר . . אלא כשיתקנה לו ע"מ למוד בהן“, שהטעם הוא (לא מפני שאסור רק כש, משהה כדי לרמות, כ"א) מפני שצ"ל על הכלי שם „מדה“, משא"כ בעביט שהוא מטונף כו' אין עליו שם „מדה“ (ואסור רק מדרבנן כי „פעמים שרוחצו ומעביר טינופו“ – רשב"ם שם).

23 ראה גם בחיי פרשתנו יט, לה (ושם, שהוא דוגמת העונש על מדות הלב הרעות והמחשבה הרעה אע"פ שלא הוציאם לפועל. וראה לקמן בפנים).

ולהעיר ממנ"ח מצוה רנח (סק"ג), אפשר על העש"י או השה"י עוד יותר רע" (מזה, ששיקל לחבירו“).

24 ולהעיר מכסף הקדשים לשו"ע שם סעיף א

19 שם פ"ח ה"ז. הובא בשו"ע אדה"ז שם סוס"א. שם ריש סעיף ב'.

20 ל' החינוך שם. וכ"ה גם בטור חו"מ שם. וראה השקו"ט במנ"ח שם סק"ב (ומסיק דפחות משהו פרוטה אינו אסור אלא משום ח"ש. אבל פשוט הלשון „התורה הקפידה . . בכל שהוא“ משמע דזהו השיעור. וראה גם ב"ח לטור שם. ואכ"מ).

21 ראה שו"ע אדה"ז הל' אונאה כו' ס"י „שאסרה התורה להשהות מדה חסרה בביתו . . שלא יבואו לרמות בה“ (ועייני קו"א להל' גזילה וגניבה סק"ב – שזוהי כוונת הרמב"ם בפ"ז שם). וראה הערה הבאה.

קרקע צריך לדקדק בחשבון כו"י קאי על עשיית המדות. ולהעיר שבשו"ע אדה"ז שם (ס"א) מביאו בהמשך ל„השוכל לחבירו כו' עובר בל"ת“ (ומשנה מל' הרמב"ם, במדת הקרקע" וכ' „למדית הקרקע“). ואכ"מ.

אין דעם תוכן מיוחד (הנ"ל) פון „מצות מדות“. אַוודאי גלויבט ער אַז דער אויבערשטער האָט גע'אָסר'ט גניבת ממון חבירו; ער לייקנט אָבער אַז דער אויבערשטער האָט אָנגעזאָגט אויף דער עצם עשי' (ושהי') פון אַ מדה חסירה²⁸ (אפילו לולא חסרון ממון חבירו) מצד דער ערמה שבלבו.

און אויף דעם זאָגט דער רמב"ם²⁹ „וכל הכופר במצות מדות ככופר ביציאת מצרים" – ווייל דער ענין פון יציאת מצרים איז – לויט שיטת הרמב"ם – פאַרבונדן דערמיט וואָס דער אויבער-שטער איז מעניש אויף ענינים שבין אדם לחבירו ניט נאָר מצד דעם היזק של חבירו, נאָר מצד דעם עצם רוע הלב של המזיק כשלעצמו. כדלקמן.

ה. אין הלכות תשובה³⁰ רעדט דער רמב"ם באריכות וועגן דעם „עיקר גדול . . עמוד התורה"³¹ – „שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה"³¹, און איז מבאר אַז דעם אויבערשטנס ידיעה איז ניט מכריח בחירת האדם.

מאַכט ער אַ „מדה חסירה" – אַז די זעלבע פעולת המדידה זאָל בריינגען גניבת ממון חבירו!

און דערפאַר אסר'ט תורה די עצם עשי' (ושהי') פון אַ מדה חסירה (אפילו ווען בפועל וועט אַ צווייטער ניט באַעוולה'ט ווערן עי"ז, כנ"ל) – ווייל דער תוכן פון „מצות מדות" איז – צו שולל זיין אָט די ערמומיות²⁵ אין דעם אדם כלפי זיך^{25*}.

ד. לויט דעם ביאור אין דעם חומר פון „מצות מדות" וועט אויך ווערן גלאַ-טיק דער לשון „כל הכופר במצות מדות" – דלכאורה:

לויטן פירוש הנ"ל פון מגיד משנה (אַז „השוקל במדה חסירה . . כופר בהשגחה") וואָלט לכאורה מער געפאַסט דער לשון „כל שאינו נזהר במצות מדות", אָדער „אינו מקבל עליו" (כהמשך לשון הרמב"ם²⁶ „וכל המקבל עליו כו' מודה כו") וכיו"ב²⁷; ווי פאַסט דער לשון „הכופר במצות מדות", וואָס מיינט (בפשטות) אַז ער לייקנט אין דער מצוה, ד.ה. ער לייקנט אַז דער אויבערשטער האָט אָנגעזאָגט אויף מדות?

ע"פ הנ"ל יש לפרש דעם לשון „הכופר במצות מדות" – אַז ער לייקנט

(28) וי"ל ד „מצות מדות" קאי בעיקר על העשה, שהוא „מאזני צדק גו' יהי' לכם" (פרשתנו שם. ועד"ז תצא כה, טו) – ולא פעולת המדידה.

(29) ועפ"ז י"ל שזהו החילוק בין שתי הבבות ברמב"ם בהלכה זו – (א) קשה עונשן של מדות כו' בינו לבין חבירו, (ב) וכל הכופר במצות מדות כו': בבא הא' קאי בעיקר על השוקל לחבירו במדה חסרה, החטא כלפי חבירו; ובבא הב' – על הכופר במצות מדות, עשיית המדה כו', שהו"ע בהאדם עצמו, ככפנים (נוסף ע"ז שהחטא ד, ככופר ביצי"ט"ו הו"ע בהאדם עצמו).

(30) פ"ה"ו.

(31) ל' הרמב"ם שם פ"ה ה"ג.

(ע"פ הסמ"ע שם) דחומר האיסור דמדות ומשקלות הוא משום דסמכו אהימנותי. ע"ש באורך.

(25) ולהעיר שמהכתוב (פרשתנו יט, לו) „והיה צדק" למדין „שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב" (ב"מ מט, א) – שזהו תוכן „מצות מדות", ככפנים. (25*) ראה בחיי שבעערה 23.

(26) ומשנה מלשון התור"כ „שכל המודה במצות מדות".

(27) ועד' ל' הרמב"ם (הל' מלוה ולוה שם) גבי רבית „וכל הלוה ומלוה ברבית כו" (אף שבתור"כ בהר שם „הכופר במצות רבית").

זאָגט, אַז אויב „יאמר הבורא לזוּנים למה זנית ואני לא הזכרתך בשם כדי שתאמר שעליך גזרתי יאמרו לו הזוּנים ועל מי חלה גזרתך על אותן שלא זנו הנה לא נתקיימה גזרתך.“ און בנוגע מצרים פאַרענטפערט ער³⁷ (בתירוץ השני) „כי הבורא אמר וענו אותם והם עבדו בהם בַּפֶּה והמיתו מהם וטבעו מהם כענין שנאמר³⁸ אני קצפתי מעט והם³⁹ עזרו לרעה לפיכך נתחייבו.“

פון דעם וואָס דער רמב"ם נעמט ניט אָן דעם תירוץ פון ראב"ד איז מובן דעת הרמב"ם, אַז אַלץ וואָס די מצריים האָבן געטאַן איז געווען בכלל גזירת הקב"ה „ועבדום וענו אותם.“ ובנוגע דער שאלה פון ראב"ד⁴⁰ (אַז די „זוּנים“ קענען טענה'ן צום אויבערשטן אַז דורך זיי „נתקיימה גזרתך“) – יש לומר לויט ווי דער אַלטער רבי איז מבאר אין אגרת הקודש⁴¹ בנוגע יעדן מזיק וניזק, אַז „על הניזק כבר נגזר מן השמים“, און דאָס וואָס דער מזיק איז „מתחייב בדיני אדם ובדיני שמים“ איז עס „על רוע בחירתו“, ווייל „הרבה שלוחים למקום“.

ד.ה. אע"פ וואָס לפועל, איז אחרי ווי דער מזיק האָט בוחר געווען צו מזיק זיין דעם צווייטן, פירט זיך דורך גזירת שמים דורך אים, איז דאָס כלל ניט קיין טעם אויף פטר'ן אים פון אַן עונש, ווייל ער האָט ניט געמוזט זיין דער שליח צו טאַן דעם מעשה ההיזק (הרבה שלוחים למקום), און דערפאַר ווערט ער נענש – „על רוע בחירתו“.

דערנאָך, בהמשך הדברים³², פרעגט דער רמב"ם: „והלא כתוב בתורה³³ ועבדום וענו אותם הרי גזר על המצריים לעשות רע, וכתוב³⁴ וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ הרי גזר על ישראל לעבוד כו"ם, און פאַרענטפערט: „שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהי' הוא הזונה אלא כל אחד ואחד מאותן הזוּנים . . אילו לא רצה לעבוד לא הי' עובד . . וכן המצריים כל אחד ואחד מאותן המצריים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להש' תעבד בארץ לא להם“ [און דערנאָך פירט ער אויס³⁵: „וכבר אמרנו³⁶ שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות“].

דער ראב"ד³⁷ איז אויף דעם משיג און

(32) ספ"ו. וראה גם שמונה פרקים להרמב"ם פ"ח.

(33) לך טו, יג.

(34) וילך לא, טז.

(35) ראה לח"מ שם שכוונת הרמב"ם בזה (שאינן ידיעתו ית' מוכרחת) שגם ע"י ביאור זה מתורצת שאלה זו. וראה לקמן הערה 49.

בכמה אחרונים (הגהות טורי אבן לרמב"ם. אור שמח. ועוד) הקשו דלכאורה אינו דומה לענין הידיעה, כי כאן כבר בא בגזירה, בדיבור לאברהם, וידיעת הנביאים מוכרחת.

ויש לתרץ ע"פ דברי הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד. וכן בפיהמ"ש בהקדמה ד"ה והחלק השני בענין הנביא) ד, דברי הפרענות שהנביא אומר „אפשר שלא יתקיימו, לפי „שהקב"ה ארך אפים . . ואפשר שעשו תשובה כו“ ווא"כ בנדו"ד, הדיבור לאברהם, „ועבדום וענו אותם“ אינו מוכרח שיהי' כן בפועל (והוא רק כמו ידיעתו ית' שאינה מוכרחת בחירה), כמשנ"ת בשיחת פסח שני לשד"מ. ואכ"מ.

(36) שם ספ"ה. וראה גם שמונה פרקים שם.

(37) וראה גם רמב"ן (ובחיי) לך (שם, יד). ועוד.

(38) זכרי' א, טו.

(39) כ"ה בראב"ד. ובכתובי: והמה.

(40) וראה רמב"ן (ובחיי) שם.

(41) ר"ס כה (קלח, ב). – וראה גם הגהות

היעב"ץ לשמונה פרקים שם.

א פריערדיקער הלכה⁴⁴, אַז „חטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו“ און דערנאָך איז געווען עונשו „למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו“ – איז ניט שייך ענטפערן אַזוי, ווייל גזירת הקב"ה „ועבדום וענו אותם“ האָט גע- מוזט דורכגעפירט ווערן ע"י דעם מלך המדינה וועלכער זאָל גוזר זיין על עמו צו משעבד זיין אידן⁴⁵. קומט אויס, אַז מצד גזירת „ועבדום וענו אותם“ איז פרעה (עכ"פ) געווען מוכרח צו משעבד זיין אידן⁴⁶.

מוז מען זאָגן, אַז כאָטש די גזירה האָט זיך געמוזט דורכפירן ע"י פרעה – פונדעסטוועגן, וויבאַלד אַז פרעה האָט עס געטאָן ניט כדי לקיים גזירת הקב"ה „ועבדום וענו אותם“, נאָר מצד זיין רשעות הלב, איז ער נענט געוואָרן „על רוע בחירתו“⁴⁷.

ועד"ז בעניננו: וויבאַלד אַז גזירת הקב"ה „ועבדום וענו אותם“ וואָלט גע- קענט דורכגעפירט ווערן דורך אַנדערע, איז „כל אחד ואחד מאותן המצרים והמריעים לישראל“ נענט געוואָרן „על רוע בחירתו“.

קומט במילא אויס, אַז דער עונש (מכות) אויף די מצריים איז ניט מצד דעם „היזק“ וואָס די אידן האָבן פון דעם געליטן

– אויף אידן איז שוין סיי-ווי נגזר געוואָרן אַז זיי זאָלן דורכגיין דעם עינוי פון „ועבדום וענו אותם“ –

נאָר אויף „רוע בחירתם“, אויף דער רשעות הלב⁴² של המצריים, וואָס זיי האָבן בוחר געווען צו זיין מצרים לישראל (ובמילא איז דורך זיי דורכגע- פירט געוואָרן די גזירה)⁴³.

ו. ולכאורה יש להוסיף בזה, ובהקדים:

דער ביאור הנ"ל פון רמב"ם בנוגע דער גזירה פון „ועבדום וענו אותם“ איז לכאורה אַ תירוץ מספיק נאָר אויף די מצריים, וויבאַלד אַז יעדער מצרי פּרטי האָט געהאַט די ברירה ניט צו מציר זיין אידן און די גזירה וואָלט זיך דורכגע- פירט דורך אַנדערע;

אַבער בנוגע צו פרעה מלך מצרים [וואָס וועגן אים רעדט דער רמב"ם אין

44 פ"ו ה"ג. וכן בח"פ שם.

45 אלא שהבחירה ביד כאו"א מהמצריים (בתור יחיד) שלא לצייט אל פרעה (דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין – קידושין מב, ב. וש"ב).

46 ואין לתרץ מפני שבגזירת בין הבתרים לא נזכר מצרים (וראה הגהות היעב"ץ שם) ובמילא אין הכרח שיתקיים ע"י פרעה מלך מצרים – כי (פרעה ה') מולך בכיפה – מכילתא בשלח יד, ה. ועוד ועיקר) לאחרי שגלו בני"א לארץ מצרים, ה' מוכרח בזה.

47 ראה גם רמב"ן (ובחיי) לך שם ד, כאשר תצא הגזירה על פי נביא . . והרג אותו לשנאה . . יש עליו העונש כי הוא לחטא נתכוון (ובהמשך דבריו בנוגע נבוכדנאצר שמע מהנביאים כו). – ובתוי"ט אבות (פ"ב מ"ו כסופה) תי' עד"ז קושיית הרמב"ן (שם) על הרמב"ם בנוגע להמצריים, שלא פעל ועשה לקיים מאמרו של הקב"ה אלא זדון לבו השיאו לכו". ולהעיר מסוטה ט, ב: כי אזל מיהא בתר ישרותי' אזל. וראה לקמן הערה 49.

42 ולהעיר שגם אופן השעבוד ה' בדוגמא ההערימה שב"מדות" – כמחז"ל (סוטה יא, ריש ע"ב) בפי' „פרך“ – „פה רך“, „משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה“ (רש"י שם). וראה הערה 51.

43 ואף שע"פ אגה"ק הנ"ל גם בכל מזיק וכיו"ב כן הוא (וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 15 ואילך) – אינו דומה למצרים שהיתה גזירה מפורשת ואעפ"כ נענשו כו'.

כדי כך צו וועלן גנב'נען ביים צווייטן, וויל ער נאָר מודד ושוקל זיין לחבירו מיט אַ חשבון – נאָר (אָן דיוק) ער מישט אַריין ניט ערלעכקייט, צו מודד זיין מיט אַ מדה חסירה. און דערנאָך איז ער יורד מדחי אל דחי ביו צו אונאה וגניבה, ביי וועלכע ס'איז מלכתחילה פאַראַן בלויז איין רצון – צונעמען ממון חבירו שלא כדין.

און דערפאַר, פאַרגלייכנדיק „מצות מדות“ מיט „יציאת מצרים“ (מצד דער נקודה משותפת בהם, כנ"ל סעיף ד"ה), איז דער רמב"ם מדגיש דעם ענין אין יצי"מ „שהיא תחילת הצווי“, צו ארויס־ברענגען ווי דאָ רעדט זיך וועגן ענינים וועלכע זיינען „תחלה“; מצות מדות וואָס איז די „תחלה“ פון די ציוויים פון גניבה ואונאה, האָט אין זיך די זעלבע „תכונה“ פון „תחלת הציווי“ דכל התורה – יציאת מצרים.

ח. בעומק יותר (וע"ד המוסר) יש להוסיף, אַז „תחילת הצווי“ – דער יסוד פון כל התורה כולה – איז פאַרבונדן מיט דער זהירות אין „מצות מדות“.

און ווי ס'איז אויך מרומז בדברי המדרש⁵² אַז „על עון זה (בשביל משקלות) בא עמלק“ [ווי מ'לערנט עס אָפּ דערפון וואָס די תורה איז מסמיך (בפ' תצא) פרשת עמלק צו פרשת משקלות „לא⁵³ יהי לך גו' אבן ואבן גו' איפה ואיפה גו'“]] – וואָס עמלק איז געקומען „בדרך בצאתכם ממצרים“⁵⁴,

52) הובא בתוד"ה ואימא – קידושין לג, ב. וראה תנחומא תצא ח. פסיקתא דר"כ פ' זכור (ופסיקתא רבתי פ' מני אפרים). פרש"י תצא כה, יז.

53) שם, יג ואילך.

54) שם, יז.

[וע"ד ווי מ'איז מעניש דעם אדם על רוע בחירתו, כאטש „הקב"ה יודע כל מה שיהי“⁴⁸, ווייל דאָס וואָס דער מענטש איז בוחר ברע איז ניט מצד ידיעת הקב"ה נאָר מצד זיין בחירה⁴⁹].

קומט אויס, אַז בנוגע צו פרעה'ן, וואָס די גזירה פון „ועבדום וענו אותם“ איז מלכתחילה געווען אויסגעשטעלט אַז זי זאָל דורכגעפירט ווערן דורך אים, איז זיין עונש כולו⁵⁰ פאַרבונדן מיט זיין רשעות הלב⁵¹.

ז. ע"פ הנ"ל בתוכן האיטור פון „מצות מדות“, יש לבאר פאַרוואָס דער רמב"ם קלייבט אויס דוקא דעם ענין אין יצי"מ „שהיא תחילת הצווי“ – ווייל דערמיט דייטעט ער אָן דעם חומר מיוחד פון „מצות מדות“ לגבי אַנדערע איטורי גניבה וכו':

דער טעם הדבר וואָס די תורה אסר'ט במיוחד די עצם עשי' (ושהיית) פון אַ מדה חסירה – איז ווייל די ערמה בלבו של אדם איז דער שורש והתחלה פון אַלע אַנדערע עניני גניבה.

די התחלה פון גניבה ואונאה איז בזה, וואָס איידער ער איז אַראָפּגעפאַלן עד

48) ל' הרמב"ם פ"ה שם.

49) וי"ל שלכן מוסיף הרמב"ם (בסופו) „וכבר אמרנו שאין כח באדם כו", שכוונתו (כפי הלח"מ כנ"ל הערה 35) שזוהו עו"ד תי' על שאלה זו – כדי לתרץ השאלה בנוגע לפרעה.

50) משא"כ בנוגע לכאור"א מהמצריים, שעכ"פ זה שבני"ג ניוזוק על ידו (דוקא), הוא (רק) מצד בחירתו.

51) ולהעיר שגם בנוגע לפרעה מצינו „ערמה כמו ב„מדות“ – כמחז"ל (טוטה) יא, א) „הביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצווארו וכאור"א מישראל שא"ל אסטניס אני א"ל כלום אסטניס אתה יותר מפרעה“. ראה לעיל הערה 42.

שלימה וצדק⁶⁰; ער טענה'ט אָבער אַז אין צוגאַב צו דער „אבן שלימה“, זאָל ער האָבן נאָך אַן אבן ניט קיין שלימה – „אבן ואבן גו' איפה ואיפה גדולה וקטנה⁶¹“. ער טענה'ט אַז ביי אידן זיינען פאַראַן צוויי „מדות“ – בנוגע צו עניני הנשמה, די ענינים רוחניים של האדם, איז דאָרטן טאַקע נוגע אַז די „מדה“ זאָל זיין בדיוק לויט די מדות והגבלות פון שו"ע; בשעת אָבער עס האַנדלט זיך וועגן עניני הגוף, די צרכים גשמיים של האדם – דאָרטן מעג מען צופאַסן די „מדה“, אַז זי זאָל זיין בהתאם מיט די „מדות“ פון דרכי העולם,

ביז אַז כנ"ל, „היום אומר לו עשה כך כו' עד ש(אומר לו עבוד ע"ז“.

און דערפאַר איז עון משקלות פאַר-בונדן מיט „ויבא עמלק⁶²“ – ווייל תחילת „ביאתו“ של (קליפת) עמלק אין אַ אידן איז ניט אַ תנועה פון מרידה גלו' נגד ה' נאָר וואָס ער וואַרפט אַריין ספיקות – עמלק בגימטריא ספק⁶³ [וכמ' רומז אין דעם וואָס „ויבא עמלק“ איז געווען פאַרבונדן מיטן חטא פון אידן – „נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין“⁶⁴, אַן ענין של ספק].

און דער ספק – דער העדר תוקף האמונה (וועלכע נעמט דורך אַלע טיילן פון מענטשן בשוה) – איז „ראשית

אין די הכנה-טעג צו קבלת התורה, ווייל עמלק איז „ראשית גוים“⁵⁵, דער שורש והתחלה פון אַלע עניני התנגדות אויף תורה.

ולכאורה: וואָס איז אַזוי דער „גע-וואַלד“ פון עון משקלות, ביז אַז צוליב דעם זאָל זיין „ויבא עמלק“⁵⁶?

איז דערפון גופא מוכח, אַז עון משקלות איז נוגע צום קיום פון כל התורה כולה.

ט. די הסברה אין דעם:

אידן זיינען דאָך „בנים אתם לה' אלקיכם“⁵⁷, „חלק ה' עמו“⁵⁸. ווי איז מעגלעך אַז דער יצר הרע זאָל קענען איינריידן אַ אידן צו באַגיין אַ חטא? איז דער ענטפער אויף דעם – עון משקלות: דער יצר הרע קומט ניט מלכתחילה צו אַ אידן אַז ער זאָל מורד זיין בהקב"ה, נאָר היום אומר לוי⁵⁹ כו' – ער פרואווט מאַכן אַ חסרון אין זיין „מדה“. ער איז מסכים אַז מען דאַרף זיך פירן (בכללות) מיט אַ „מדה“, לויט די מדות והגבלות פון שולחן ערוך; ער טענה'ט אָבער אַז עס מאַכט ניט אויס אויב די מדה זאָל זיין אַ „חסירה“ (ובפרט אויב ס'איז בלויז אַ חסר כלשהו).

נאָך מער: ער איז אפילו מסכים אַז דער איד זאָל האָבן אַן „אבן (משקל)

(60) ל' הכתוב – תצא שם, טו.

(61) שם, יג'יד. וראה בארוכה כלי יקר שם.

(62) ולהעיר שעמלק ידוע את רבונו ומכוין למרוד בו (ל' חז"ל – הובא בכ"מ בנוגע לעמלק (תו"א פג, סע"ד. סה"מ תקס"ב ע' קעא ואילך. דרמ"צ זה, א. ובכ"מ). וראה לקו"ש חכ"א ע' 193 הערה 38. וש"נ).

(63) סה"מ תרע"ט ע' רצד. ועוד.

(64) בשלח יז, ז. וראה פרש"י שם, ח.

(55) בלק כד, כ.

(56) וראה כלי יקר (שבעה עה"ט, 5) צפע"נ עה"ת ס"פ בשלח – הקשר ביניהם מצד הענין דכפירה בהשגחה. ע"ש.

(57) ראה יד, א.

(58) האוינו לב, ט.

(59) שבת קה, ב. וכפ"י כ"ק מ"ח אדמו"ר (סה"מ קונטרסים ח"א לו, א. ובכ"מ) שהכוונה בזה ש,מסכים" גם על התנו"צ של האדם.

קיום כל התורה כולה, ובלשון הרמב"ם:
 וכל המקבל עליו מצות מדות ה"ז מודה
 ביציאת מצרים שהיא גרמה לכל
 הצוויין.

(משיחות ש"פ וישב תשנ"ו,
 פורים תשכ"ב)

גוים, דער שורש והתחלה פון אַלע
 ענינים רעים.

און דעריבער, דורך דעם וואָס מ'איז
 זהיר אין מדות ומשקלות – מ'האַט נאָר
 איין און איינציגע „איפה שלימה וצדק"
 פאַר כל עניני האדם – ברענגט עס צו

